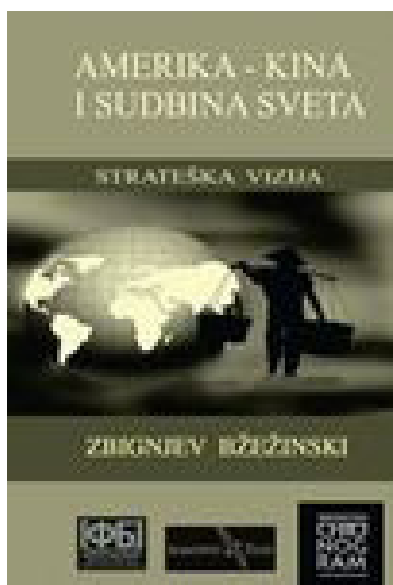

ПРИКАЗИ

УДК 327(73)“20“(049.3)

Никола Марковић

Београд

Збигњев Бжежински

Америка – Кина и судбина света, Стратешка Визија

Београд: Албатрос Плус, 2013.

Главна тема ове књиге јесте Америка, у новим међународним околностима, које су се одиграле на врхунцу њене моћи, после пада СССР-а и успостављања апсолутне америчке до-

минације над већим делом света, као и свет после велике финансијске кризе 2007. године. Аутор овом књигом показује како је једна велика империја потрошила предност и моментум који је имала поразом „црвеног цина“. Оно што је по њему карактеристично за данашњи свет је чињеница да је дошло до прерасподеле глобалне моћи, и да Америка више него икад мора да се ослања и тражи партнере како би одржала своју моћ.

На основу економских показатеља Америка има слабе изгледе за раст. Инфраструктура јој је у распаду, а ни остали економски показатељи, за сада не иду у прилог оптимистима, који сматрају да Америчкој империји још не долази крај. Њеним слабљењем отвара се простор новим конкурентима за светског лидера, попут Кине, Индије, Јапана.

Бжежински поставља логично питање шта ће се десити у случају да Америка изненада поклекне. Да ли ће постојати сила која би могла да преузме штафету и води свет даље, или ће настати нека врста анархије, и борбе која ће цивилизацију одвести у пропаст.

Даље он, покушава да створи једну слику Америке 2025. године, која би издржала тренутне економске недаће, и успела да поврати самопоуздање и неприкосновену моћ. У том случају говори о могућем укључењу Русије и Турске у Европску унију, које би појачале снагу Запада у односу на брзо развијајући Исток.

Песимисти сматрају попут људи из некадашњег СССР-а да је историјски пад Америке неизбежан, док је код оптимиста проблем то што смо поучени искуством из времена Хладног рата, и причом о крају историје, видели да крајњег оптимизма ипак не може да буде.

Глобална моћ се постепено акумулирала током претходних 800 година (стр.14). Европа је као целина, била најуспешнији регион икада у људској историји. Ширењем, и то не само силом, већ и културом, држала је своје потчињене „у шаџи“. Индија, Кина, Северна и Јужна Америка све су биле потчињене њеном моћи и културом. Холандија, потом Француска и Велика Британија, Шпанија, суверено су владале својим колонијама, а за њима су ишле Царска Русија, Аустроугарска, Немачка. На самом врхунцу моћи, Европа је разорила саму себе кроз два Светска рата, и вероватно ставила тачку на могућност да се икада врати као апсолутна глобална сила.

После Другог Светског рата, Америка је остала у Европи под изговором, а и потребом да штити њу саму, а и цео свет од „гвоздене завесе“ СССР-а. Док се борила да заштити Европску цивилизацију она је такође помагала своје савезнике да напусте своје колоније. Британија се паметно повукла сама, а остале су морале да буду приморане на то.

После Другог Светског рата, Америка и савезници стварају низ међународних институција, које ће у будућности помагати њен утицај, ММФ, УН, Светску Банку, али које ће такође бити погон демократизације великог броја друштава у свету.

У истом периоду када Америка води мале али значајне ратове са СССР-ом, тихо, али са великим убрзањем, уздижу се три нове силе које ће се касније укључити изненада у међународне токове са дисперзијом глобалне моћи Америке, Кина, Индија и Јапан.

Кина је доживела највећи процват у последњих двадесет година, и она се води као главни кандидат који би могао да замени садашњу империју. Описана је као стрпљива земља која вреба али и признаје водећу улогу Америке у новом светском поретку. Последњих година, њена улагања у инфраструктуру су масивна, и то не само код куће, већ и по Африци, Јужној Аме-

рици. Она је прва комунистичка земља која је увела капитализам, и заједно је наступала са Америком против СССР-а који је настојао чак и њу да освоји. Највећа кинеска снага је број њеног становништва, али и њена пропаст.

Даље, Бжежински проматра експанзију Индије. Она је релативно донедавно била Британска колонија, али је утицај Британије на демократију у Индији био повољан у том смислу. Демографски, за њу се сматра да може да претигне Кину ускоро. Међутим, тешко да постоји у било којој земљи толики диспаритет између богатих и сиромашних као у Индији, што може да буде добар увод у катастрофу. Морамо имати у виду такође да су Кина и Индија водиле рат, и да и данас постоје проблеми на граници, као и чињеница да је кинеска комунистичка герила још увек присутна у појединим деловима Индије. Индија се плаши због тесне сарадње Кине и Пакистана, и изградње Кинеске поморске базе у Пакистану (стр. 93). Зато почиње да се осећа опкољеном. Бжежински сматра да управо у овом расцепу, Америка треба да тражи свој тренутак, и историјски помогне Индију, у могућим сукобима са Кином (стр. 168). Једно од најмоћнијих адута Индије је свакако њен нуклеарни потенцијал, што је један од главних услова како би се једна

земља могла назвати светском силом. Трећа земља је свакако Јапан, највећи лидер кад је технологија у питању у свету. Њен друштвени производ порастао је са 500 билиона долара на 5,2 трилиона за двадесет година (стр. 23). Назван је „Супер државом“ са обзиром на економску моћ коју поседује. Између ње и Кине постоји доста нерешених проблема, који датирају из Другог Светског рата. Оно што је главни проблем у Азији, који претендира да замени Запад као центар дешавања и стециште моћи је сукоб између ове три силе међусобом. Кине и Индије, затим Кине и Јапана, који се једино данас ублажио историјским сврставањем Кине и Индије на страну Русије, против Америке, око проблема прво у Сирији, затим у Украјни.

Бжежински користи научну прогнозу, како би покушао да објасни, шта би се десило ако би Америка нестала са глобалне сцене.

Чувени научник покушава да замисли слику света после пада Америке, притом користећи се оним знањем које имамо данас, говори да би у том случају наследник Америке била анархија, јер би из разних разлога, државе почеле да гледају само националне интересе, и питања од суштинске важности за цивилизацију се не би решавала. Настао би општи грабеж (стр. 82), при коме би мање др-

жаве највише и страдале. Русија би тада настојала да врати бивше републике СССР, а неке би можда кренуле спонтано да се понашају у складу са оним што Бжеженски назива наслеђене геополитичке тежње.

Кина са друге стране није спремна гледано из овог периода да би око 2025. могла да је замени. Она има бројна унутрашња питања која мора да реши, затим проблем суседа, јер се поставља питање да ли би дозволили тако јаку државу на својим границама док је Америка ипак далеко, иако је свуда присутна.

Постоје бројна жаришта у свету које Америка самим својим постојањем смирује. Тајван иако није добио пуну подршку од Америке, ипак постоји из страха Кине од директног сукоба. Један од свакако највећих проблема је однос Северне и Јужне Кореје, где већ 50 година постоји само примирје, не и потписан мир. Утицај Америке је свакако најбитнији на Блиском истоку, где би се направио широк вакум моћи у случају њеног нестанка. Иран, Израел, читав регион би био у проблему, ако не би постојао неко ко би могао да га контролише.

Такође постоје региони где је очигледан лош утицај Америке, и где се директно види да глобална моћ, у складу са логиком моћи покушава да се шири.

У питању је био сукоб Русије и Грузије из 2008. године, као и сукоб Русије и Украјине и грађански рат у Украјини, који је почео 2014. године, и коме се не назире крај ни 2015-ој години.

Свакако да ни саме границе Америке не би биле безбедне у случају неких већих потреса у њој. Америка има историју сукоба са Мексиком који би искористио прилику да поврати своје територије натраг од Америке (стр. 113).

Бжежински даље расправља, које би изазове Америка могла да има на свом путу, и које мора да реши, како би могла да очекује да влада и после 2025. године. Она прво мора да реши питање застарелости њене економије, и консолидује своју моћ код куће.

Међутим, највећа претња Америци је свакако Евроазијски регион, са обзиром да се тамо највише изложила, са циљем да штити своје интересе у том региону. Ирак, Авганистан, сукоб Израела и Палестинаца, затим и окретање свих милитантних група са тих простора Ирану. Иран осим тога настоји да постане нуклеарна сила. Сама Америка може да пружи кишобран од могућег нуклеарног напада Ирана, ако се проблем не реши раније. Али да би се Иран насилно разоружао, потребан је широк консензус од свих, прво регионалних сила око Ирана, а

затим и светске јавности. Места на која је Америка највише истрошила су свакако, Авганистан и Ирак. А ништа мање неће бити опасан ни могући сукоб са Ираном, који она мора да реши, не само због њеног утицаја и угледа у очима западних људи, већ и чињенице да је Иран велики проблем по њене интересе у том региону.

Савез са осталим Западним силама је чврст, али поставља се питање шта би се десило ако Америка не успе да се консолидује. Велика Британија жели посебан статус у ЕУ, док Француска и Немачка имају посебне интересе за доказивањем, у, и ван Европске уније.

Свакако да је Бжежински у праву када истиче потребу да се у неко догледно време Русија и Турска привуку Западу, и тако снага Запада ојача у односу на реалну могућност да Азија преузме вођство у војном, економском и политичком смислу. Међутим те две анализе му за сада немају изгледа да се остваре. Прво, Турска „клизи“ у исламизацију, али ипак остаје вредан савезник у НАТО савезу, а сукоб у Украјини је променио односе Америке, и Русије, и има тенденцију да ескалира у сукоб ширих размера.

Кад је Русија у питању, он са правом истиче њене лоше стране, јер иако може да се назове силом, она делимично и није,

јер не поседује све карактеристике једне светске силе. Демографски проблеми, корупција, невољност када је у питању раскид са Стаљинистичком прошлошћу, као и експлозије у њеној историји, које су следиле велики периоди летаргије, амбивалентан однос према западним вредностима (стр. 147).

Бжежински сматра да је погон демократизације могао да буде Димитрије Медведев, али то се није десило. А његово размишљање у правцу приближавања ЕУ и Русије по цену да Русија пусти Украјину да уђе у ЕУ, се није добро завршило у пракси, када су то једнострано покушали.

Он даље испитује могућност да у случају да Азија преузме глобално вођство, шта би је спречило да прође као Европа која је од Француске револуције, до Другог светског рата иако културно и економски напредовала, губила моћ да управља глобалним питањима.

Збигњев Бжежински је свакако, када је геополитика у питању један од најзначајних писаца у двадесетом и двадесет првом веку. Међутим не постоји начин да се за збиља оцени шта ће се заиста десити у наредних 10 година, и да ли ће светом владати, Америка или Кина, или пак анархија, потпомогнута великим корпорацијама, и плаћеничким војскама, и

настанак некакве транснационалне моћи, која би евентуално искористила већи сукоб како би се решила још увек моћних националних држава, и њихових наслеђених интереса. Само протоком времена, ћемо видети, шта ће се заиста десити.

